

Hanze
University of Applied Sciences
Groningen

Kunsteducatie in de regio

**Verslag van de werkveld-
bijeenkomst Perron 18 op
3 november 2022**

share your talent. move the world.

Kunsteducatie in de regio

Verslag van de werkveld- bijeenkomst Perron 18 op 3 november 2022

Perron 18 is een initiatief van Kunsteducatie Noorder Breed. Dit is een samenwerkingsverband van de kunsteducatieve bacheloropleidingen (Academie Minerva en Prins Claus Conservatorium), de Pedagogische Academie, het Lectoraat Kunsteducatie en de Master Kunsteducatie, een joint degree van de Hanzehogeschool Groningen en NHL Stenden Hogeschool. Dit verslag is gemaakt vanuit het lectoraat Kunsteducatie.

*‘Wat zijn de kunsteducatieve kansen voor de rurale regio?’
‘Wat speelt er momenteel?’ ‘Welke wrijvingen zien we?’
‘Welke kansen kunnen we grijpen?’ ‘Waar droom je van?’
Deze vragen stonden centraal op de Perron 18 bijeenkomst
over kansengelijkheid, kunsteducatie en de rurale regio van
3 november 2022.*

*Het gezelschap bestond deze avond uit kunstdocenten,
lerarenopleiders, onderzoekers, musici, kunstenaars,
theatermakers, beleidsmedewerkers, kunst- en/of
museumeducatoren en andere belangstellenden.*

Colofon:

Tekst verslag: Corinne van Beilen, met dank aan
Gudrun Beckmann, Esther Schaareman en Ineke Haakma

Spoken poetry: Richard Nobbe

Foto's: Annafleur Blonk

Vormgeving: The Creative Hub Groningen - powered by Canon

Uitgave: Lectoraat Kunsteducatie, december, 2022

1. Opening en inleiding

De bijeenkomst wordt om 17.00 geopend door Sieta Maring, teamleider van de docentopleiding beeldende kunst en vormgeving van Academie Minerva. Aansluitend worden de thema's ingeleid door drie sprekers: Jaswina Elahi, cultuurwetenschapper, (actie)onderzoeker en publicist, Imre Kruis, drummer en docent-onderzoeker aan het Prins Claus Conservatorium en Niels Steenstra, directeur van de Rijdende Popschool en DeClick.

1.1 Kansengelijkheid en kunsteducatie

Jaswina Elahi begint haar inleiding met een aantal handgebaren uit de Indiase dans waar de aanwezigen aan mee trachten te doen. Dat is moeilijk, een beetje vreemd en vooral onwennig. 'Hoe moet die duim nu?' 'Waar wijst de pink naartoe?' Met deze oefening geeft zij haar positie weer: dat er nog steeds sprake is van een cultureel dominant narratief en dat we de geijkte culturele instituties moeten uitbreiden. Iedereen draagt cultuur met zich mee. Niemand is cultuurloos. Zij stelt dat we moeten beginnen met erkennen dat er geen sprake is van één maar van meerdere culturele narratieven. Dat een Indiase klassieke dans of een volksdans evengoed kunst is en dat de cultuurbeleving in de rurale gebieden ook behoren tot het schone, goede en ware.

We moeten erkennen dat cultuurparticipatie op tal van fronten plaatsvindt en de bestaande instituties hiervan doordringen, zodat de waardering en de erkenning vanuit beleid en vanuit onderwijs kunnen worden ondersteund en gefaciliteerd. En dat betekent ook dat de begrippen kunst en kunst- & cultuureducatie een uitbreiding behoeven. 'Outreach' of 'outreaching' werken is dan een sleutelwoord: je eigen cultuurvorm aanpassen om het begrijpelijk te maken voor de mensen die je wilt bereiken. Het betekent andersom ook goed kijken naar wat er is en leeft onder de mensen, in rurale gebieden, en daarop aan te sluiten. Kortom, kansengelijkheid in de kunsteducatie betekent niet alleen anderen laten kennis maken wat kunst en cultuur is, maar ook dat beleidmakers en cultuurmakers leren zien wat andere vormen van kunst en cultuur zijn waardoor ze beter kunnen aansluiten bij de identiteit van mensen.

1.2 Naschoolse muzieklessen in ruraal Noord-Nederland

Imre Kruis neemt het stokje van Jaswina over. Hij vertelt over zijn inventarisatie van naschoolse muzieklessen in Noord-Nederland. De aanleiding van dit onderzoek was het grimmige beeld dat Zembla schetste in de uitzending van 21 oktober 2021 waarin werd gesteld dat er in heel Noord-Nederland niet één muziekschool meer te vinden was. Lector Evert Bisschop Boele krabde zich op het achterhoofd - hij kende wel degelijk muziekscholen in de regio - en vroeg Imre het eens goed uit te zoeken. Imre telde geen nul maar 56 instituten waar door twee of meer docenten in georganiseerd verband muziekles werd gegeven. Al een stuk minder grimmig beeld want individuele muziekdocenten zijn dan (nog) niet meegeteld.

Maar dit betekent niet dat muziekscholen in Noord-Nederland een zorgeloos bestaan leiden. In de rurale regio is de muziekles in georganiseerd verband dunner gezaaid dan in de stedelijke omgeving; dit betekent dat dorpsbewoners verder moeten fietsen voor de muziekles en dat het aanbod voor hen minder gevarieerd is. Momenteel staat een Drents kunstencentrum voor het dilemma om dure muzieklessen in alle dorpen te blijven geven of over te gaan naar betaalbare lessen in alleen de grote kernen zoals Meppel of Hoogeveen. Kleinere regionale docentencollectieven vrezen bovendien voor hun voortbestaan want het aantrekken van nieuwe docenten verloopt moeizaam, zo stellen enkelen: 'Over 10 jaar? Dan is het hier weg. Het is moeilijk om nieuwe docenten te vinden die naar Emmen willen reizen want we bieden geen reiskosten of dienstverband'.

1.3 Naar de dorpen toe

Eén van de 56 instituten die Imre telde was de Rijdende Popschool. Niels Steenstra vertelt over de formule achter de Rijdende Popschool en het multidisciplinaire DeClick: de workshopdocenten sluiten nauw aan op culturele interesses van jongeren, stellen zich laagdrempelig op en zij gaan zelf naar de jongeren in de dorpen toe. Zo hebben zij een mobiele opnamestudio of ze vestigen zich tijdelijk in buurthuizen of andere lokale instellingen. Door zich in te leven in de lokale omgeving, samenwerking met lokale netwerken en het sociale domein en te werken met een interdisciplinair team weten zij een aanbod-op-maat en een aanbod-ter-plaatse te bieden. Bereikt de Rijdende Popschool en DeClick dan iedereen? Zij proberen een zo breed mogelijk aanbod te verzorgen maar richten zich daarbinnen vooral op populaire cultuur; dit lijkt het beste aan te sluiten bij de wensen van de jongeren.

2. Tafelgesprekken

Na de drie inleidingen is het tijd voor eten, drinken, ontmoetingen en gesprekken. Als om kwart voor zeven de aanwezigen de zaal weer binnendruppelen, heeft de eerdere theateropstelling plaatsgemaakt voor vier grote gesprekstafels. In de weer verlaten hal worden de resten van de maaltijd afgeruimd. Het tweede deel van de avond gaat beginnen.

Aan iedere tafel staat de hoofdvraag en één deelvraag centraal waar de aanwezigen over uitwisselen. De avond bestaat uit twee rondes; na de eerste ronde wisselt iedereen van tafel, van groep en van vraag. De tafelhosts blijven zitten en lichten kort toe wat er in het voorgaande gesprek gezegd is. Zo ontstaan er nieuwe groepen en door voort te bouwen op de vorige groep kunnen de gesprekken zich verdiepen.

Figuur 1: tafelvragen

Welk beeld leverden deze gesprekken op? Allereerst stonden de begrippen ter discussie. Wat verstaan de aanwezigen precies onder kunst, cultuur en kunsteducatie en wat noemen we de 'rurale regio'? Hoe eenduidig zijn die beschrijvingen? Deze vragen kwamen geregeld ter sprake. Ook kwamen soortgelijke thema's in de gesprekken naar voren die voor de pauze door de inleiders waren ingebracht. Deze thema's zijn teruggebracht tot de volgende drie: ken je plek, een breed cultuurbegrip en *samen* kansen bieden.

2.1 Ken je plek

De aanwezigen noemen vaak het belang om de rurale regio goed te (leren) kennen, te weten wat er speelt in de omgeving, wat de lokale ‘volkscultuur’ is, welke cultuurvormen cultuuraanbieders of intermediairs moeten kennen om mensen te bereiken, waar mensen zich in het dagelijks leven mee bezig houden, wat de behoeften van de mensen ter plekke zijn en welke bestaande initiatieven, structuren, faciliteiten, beleid en projecten er al zijn.

De plek kennen en daarop aansluiten is wellicht een open deur maar deze leren kennen heeft haken en ogen. Zo is de rurale regio geen eenduidig begrip; er zijn grote verschillen tussen regio’s en ook tussen grotere en kleinere kernen. Dat betekent dat lokaal beleid, faciliteiten, activiteiten en structuren vaak onvergelijkbaar zijn. Het betekent ook dat landelijk beleid en structuren niet altijd recht doen aan de rurale gebieden. Er is altijd maatwerk nodig want ook *binnenin* de gemeenschappen zijn de onderlinge verschillen groot; er wonen mensen met zeer uiteenlopende sociale achtergronden, inkomens, opleiding en (culturele) interesses en behoeften. Als maatwerk zo belangrijk is, is het essentieel om te weten hoe je de lokale infrastructuur dan leert kennen. Hoe weet je waar je moet zijn en hoe je mensen het beste bereikt? Eén van de aanwezigen noemt dat de rurale omgeving ‘informeel’ is; informele structuren en omgangsvormen kunnen handvatten bieden om mensen te bereiken of om de plek ter leren kennen. Het sleutelwoord lijkt te zijn om interactiever de dialoog aan te gaan; niet meer (alleen) te zenden. Dat vraagt om duurzame projecten, zichtbaarheid en om langere verbondenheid met de regio.

Wat werd er verder gezegd over de verschillen tussen de rurale regio en het stedelijk gebied? De aanwezigen benoemen vooral de verschillen aangaande faciliteiten, cultureel aanbod en cultuurbeleid. Zo wordt het platteland bijvoorbeeld als een ‘kale vlakte’ beschreven, met weinig faciliteiten, een eenzijdig cultureel aanbod en gemeentelijk beleid waarin cultuur geen of niet voldoende prioriteit heeft en/of financiële middelen beperkt zijn. Dat betekent dat er voor mensen weinig te kiezen valt of dat ze verder moeten reizen voor hun keuze. Ook noemt één van de aanwezigen dat voor wie de lokale cultuur niet ‘past’, het risico loopt te worden buitengesloten. Bovendien verdwijnt het basisonderwijs steeds meer uit de kleinere kernen in de krimpgebieden terwijl dit een belangrijke ingang is voor kunsteducatie professionals, zowel in het beschikbaar stellen van ruimtes als voor de toegang tot de lokale kinderen en kennis over de lokale (informele) structuren. In aanvulling daarop noemen aanwezigen dat er behoefte is aan meer kunstdocenten of kunsteducatieve professionals in het rurale gebied, en dan bij voorkeur afkomstig uit de regio en/of voldoende flexibel in hun aanpak zodat zij in gevarieerde behoeften kunnen voorzien.

In de gesprekken komt echter minder naar voren wat nu precies de *culturele* verschillen zijn tussen het rurale en het stedelijke gebied en óf die er zijn. Willen mensen in de stad iets anders dan op het platteland? Zijn daar andere interesses? Is er een andere ‘cultuur’ of een andere beleving van wat cultuur ‘is’? Waar hechten mensen belang aan?

2.2 Een breed cultuurbegrip

Als alternatief voor het rurale gebied-als-kale-vlakte roepen enkele aanwezigen op tot het hanteren van een breed cultuurbegrip. Dat betekent ook meer oog hebben voor wat er (wel) is, zoals lokale festivals of braderieën, toneelvoorstellingen, (hafabra) orkesten, activiteiten in buurthuizen, koren, jongerencultuur en nog veel meer. Oog hebben voor wat er (al) is en hierop aansluiten vraagt om een breed begrip van wat we onder kunst, cultuur en kunsteducatie verstaan en een daarbij aansluitende opvatting van artistieke kwaliteit.

Dat betreft enerzijds de lokale inwoners die volgens veel aanwezigen in de veronderstelling verkeren dat kunsteducatie enkel over de gevestigde en geïnstitutionaliseerde kunst en cultuur gaat, dat het niet over ‘henzelf’ gaat en dat zij daarmee een afstand tot cultuur ervaren. Het geldt ook voor de kunsteducatieve professionals en cultuurbeleidsmakers die deze boodschap mogelijk uitdragen.

Veel aanwezigen zien dat graag anders en ‘dromen’ van een situatie waar er niet meer wordt gesproken over wat kunst en cultuur wel of niet is, waar het veel meer een vanzelfsprekendheid is, waar ‘monumenten verrijzen’, waar ruimte is voor experiment, waar het door de gemeenschap gedragen wordt, waar mensen zichzelf en hun omgeving herkennen in het kunsteducatief aanbod en waar er sprake is van vruchtbare uitwisseling, herkenbaarheid en laagdrempeligheid. Hier valt zowel het slechten van financiële als van mentale drempels onder. Want niet alleen het omarmen van wat er (al) is in het rurale gebied maar ook toegang verlenen tot wat er (nog) niet is, komt in de gesprekken geregeld naar voren.

2.3 Samen kansen bieden

De aanwezigen noemen vaak het belang om kinderen op jonge leeftijd al kennis te laten maken met wat er allemaal mogelijk is in het culturele en kunstzinnige domein, zodat ze weten of het iets voor ze is en of het bij ze past. Daar vallen zaken als een ‘bezoek aan de Stadsschouwburg voor ieder kind’ onder, maar ook de eerdergenoemde variatie in kunsteducatief aanbod, pedagogisch-didactische benaderingen en maatwerk.

Maar hoe dan bied je die variatie dan? Bijvoorbeeld door het accent te verschuiven van gespecialiseerd aanbod zoals blokfluit- of balletles naar ‘totaalkunst’ zoals film en multimedia. Of door te denken in projecten: workshops zijn gemakkelijker vorm te geven. Ook het aansluiten van bestaande projecten biedt volop kansen; dit betreft de grotere initiatieven als Toukomst, Meer Muziek in de Klas Lokaal of Nationaal Programma Groningen, maar ook reizende en multidisciplinaire initiatieven als DeClick en de Rijdende Popschool en de kleinere echt lokale en informele initiatieven. Hier wordt opnieuw het activeren van wat er al is genoemd: de aansluiting bij de gemeenschap, ook kleinschaligheid omarmen, gebruikmaken van saamhorigheid waar deze er is, en deze ook te versterken en samen op zoek te gaan naar subsidiemogelijkheden.

Structurele samenwerkingen worden veel genoemd om op die manier continuïteit en verbreding te bieden met vaste mensen; hiervoor zijn lokale cultuurcoaches die zorgen voor verbindingen en bemiddeling belangrijk.

Als keerzijde van deze kansen benoemen enkelen ook dat met al die aandacht voor ‘kennismaking’ en ‘blootstelling’ de keten van talentontwikkeling uit het oog verloren raakt. Wat gebeurt er wanneer een kind na kennismaking behoefte heeft aan verdieping, specialisatie en talentontwikkeling? Hoe organiseer je die keten ook?

2.4 Terugkoppeling

De gesprekken duiden op veel interesse van de aanwezigen in het regionale gebied en zij spreken de behoefte uit dat er aandacht komt voor deze gebieden in de kunsteducatie. Wel moet dan eerst duidelijker zijn wat een ieder precies verstaat onder het rurale gebied, cultuur of gelijke kansen. Veel aanwezigen spreken ook de wens uit voor een steviger infrastructuur, ondersteunend beleid en betere voorzieningen in het regionale gebied. Ook vinden velen dat er (meer) oog moet zijn voor de cultuur die er (al) is. Er gebeurt veel te plekke; dat mag niet worden vergeten en dat is een belangrijke kans voor kunsteducatie.

2.5 En nu?

In het lectoraat Kunsteducatie wilden we graag de thema's kunsteducatie, kansengelijkheid en de rurale regio nader verkennen. Is dat gelukt deze avond? Weten wij als kunstdocenten, lerarenopleiders, onderzoekers, musici, kunstenaars, theatermakers, beleidsmedewerkers, kunst- en/of museumeducatoren nu wat we willen weten over kunsteducatie in de rurale regio? Nee, dat laatste durven we niet te zeggen. Daarvoor was onder meer het publiek te beperkt. Veel van de aanwezigen wonen of woonden weliswaar in het rurale gebied maar dat betekent niet dat ze het hele gebied weerspiegelen. Zoals gezegd is de 'rurale regio' bijzonder divers en er ontbraken op deze avond nog vele stemmen. Juist die stemmen die we wél moeten en willen horen. Deze avond was slechts een begin.

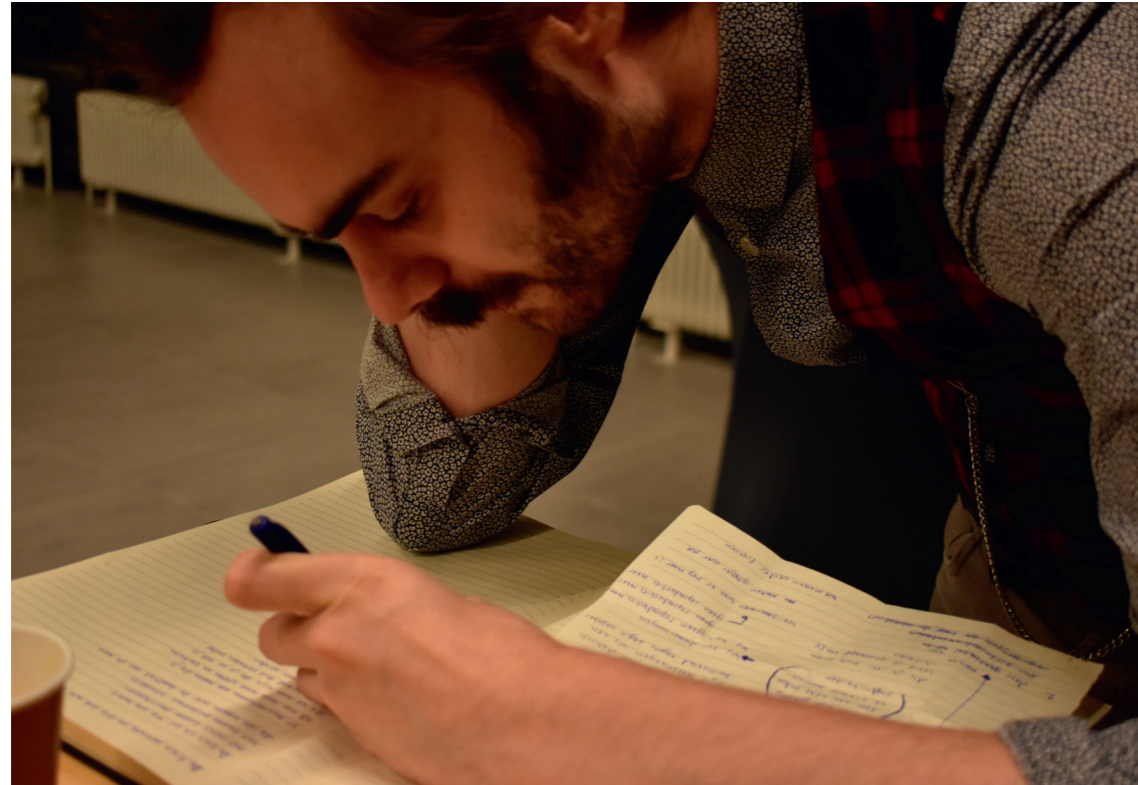
In het lectoraat kunsteducatie willen we de aankomende jaren de rurale plek beter leren kennen. Dat gebeurde bijvoorbeeld al in het etnografisch onderzoek naar een shantymusiek¹, in onderzoek naar verschillende leergemeenschappen op het platteland², en in een adviesrapport over duurzame jeugdparticipatie in opdracht van Museum Westerwolde.³ Verder willen we in de nabije toekomst inzetten op (kleinschalige) case studies van rurale plekken en sleutelfiguren aldaar. We willen met mensen in rurale regio's praten over kunst en cultuur in het alledaagse, we willen cultuurcoaches, beleidsmakers en instellingen raadplegen, en we willen meer leren over lokale projecten en bestaande infrastructuren. We exploreren dat vanuit een breed cultuurbegrip en het streven naar een culturele democratie waar iedere stem geldt.⁴

We moeten dan het 'rurale gebied' ook beter afbakenen. Het is anders wanneer je 'Oost-Groningen', 'Ameland', het dorp 'Tiendeveen' of 'de drie noordelijke provincies' als uitgangspunt neemt. Maar een relevante vraag voor ons is wel h^oe je vormgeeft aan kunsteducatie wanneer je de plek als het uitgangspunt neemt. Wat betekent dat dan voor aanbieders, culturele instellingen, beleidsmakers en vooral voor de lokale bevolking? Daar hopen we in aankomende jaren meer over te kunnen zeggen.

- 1 Bisschop Boele, E. (2021, 28 juni) *Waarom ik van mijn shantymusiek houd*. Cultureel kapitaal. <https://www.lkca.nl/artikel/waarom-ik-van-mijn-shantymusiek-houd/>. Voor wie liever luistert: het wetenschapsprogramma Focus wijdde op 2 november 2021 een uitzending van een half uur aan het onderzoek onder de titel 'Is shanty hip?' <https://www.nporadio1.nl/fragmenten/focus/2561c7d0-8a6c-4535-b93d-6717b518db3a/2021-02-11-is-shanty-hip>.
- 2 Van Beilen, C & Hummel, R. (2021) "Dat is mien laand". Cultuureducatie op het Groningen platteland. *Cultuur + Educatie*, 20(57), 47-59
- 3 Slangen, T. & Van Beilen, C. (2022) *Naar jongeren toe. Een kansrijke basis voor het participatie- en educatieprogramma van het MOW | Museum Westerwolde*. Adviesrapport, Hanzehogeschool Groningen
- 4 Bisschop Boele, E. (2020, 5 juni). *Naar een culturele democratie waarin iedere stem telt*. Cultureel kapitaal. <https://www.lkca.nl/opinie/naar-een-culturele-democratie-waarin-ieders-stem-telt/>

3. Muziek en spoken poetry

Na de plenaire terugkoppeling door de tafelhosts is het tijd voor de afsluiting.

Het duo GIVEN - cellisten Ivan Torres Aparicio en Galya Samborskyte – trakteren ons op thematische improvisaties gebaseerd op vier (Engelstalige) termen: *variation*, *distance*, *constructive collaboration* en *self-evident*. Deze termen werden hen aangereikt vanuit de tafels.

Na de muziek komt dichter en tekstschrijver Richard Nobbe aan het woord. Hij heeft deze avond meegeschreven en vat het geheel samen in ‘spoken poetry’.

de trein vertrekt om drie over vijf van perron achttien

de trein zit vol met alle kunst
met cello's boeken dansschoenen
aan touwen gespannen installaties
die iets zeggen over de dualiteit van de mens

en muziekstukken met maten die je
als een neus moet spelen en verhalen
die zo mooi zijn dat je ze met je
handen dansend kunt vertellen zodat
ze iets universeels worden

we hebben kennis mee strak
ingepakt in rolkoffers en dozen
bovenop de bagagerekken gelegd

en wij
wij passen er nog net tussen
maar we moeten dynamisch zijn mee
bewegen kartrekken langs ramvolle
coupes bewegen wij zijn
geen reproductie meer
geen reproductie meer
geen reproductie meer

verscheuren canons maken
er propjes van stoppen deze
in te kleine kletterende prullenbakjes
wij omarmen wat er nog meer is

we kijken uit het raam en
alles wat we zien kan platteland zijn
stappen uit en stampen een muziekschool
uit de grond waar we met ons 39773-en inpassen
en laten de daken openscheuren met Avant-
Gardistische New Wave-bands punkbandjes
bestaande
uit boze veertienjarigen hiphop-initiatieven uit
winschoten
en een kleuter met een blokfluit die heel heel
hard z'n best doet

daarna gaan we zitten aan
lange brede tafels vol papieren
stiften snoepjes en opplakogen
voor mensen die iets artistieks
in hun hart hebben een liedje
een schilderij of een les over
iets dat niemand nog kent
(dat zijn de mooiste)

aan die tafels delen we alles
plakken kansen op de tafel en
grijpen ze ook je zou zelfs
kunnen stellen dat creatieve
docenten vrij – nou ja
creatief zijn en we denken
in projecten dansen op
flinterdunne leerlijnen

we stoppen met praten over
hoe het was willen leerlingen
bereiken ze roepen ons toe
over totaalkunst

we willen dat onze wereld
een gesamtkunstwerk is met
youtube als leitmotiv

de wereld is groter geworden
de scholen hebben alles gevangen
in methodes en daarom duwen
we de randstad weg ik roep
vanuit de groningste klei

wij zijn kunst
wij zijn de cultuur
weg met imperialisme
en we willen
plakoogjes op elke tafel

zodat we altijd iets hebben
dat ons gezien laat voelen
we moeten het over dromen hebben van die
dingen die je 's nachts met een kriebel in je buik
giechelend wakker houden

kunst maakt ons mens maar waarom
is het zo moeilijk om een liedje te zingen
we zijn meer dan ambacht moeten weer
het genieten de liefde voor de kunst leren
het er gewoon bij laten horen

wij willen monumentenbouwers zijn
laten ons niet meer wegsturen wij
zijn de nieuwe lieve revolutie
de nieuwe standaard voor het welzijn
willen dat zembla meer gekeken wordt
en dat men er wat mee doet

maar er zijn nog beren op de weg
wrijvingen in de normering
elk dorp heeft een voetbalvereniging maar
waar is mijn fucking muziekschool mijn
danszaal mijn schilderles dichterscollectief
toneelschuur waar is mijn podium
waar is plek voor hun

en we zoeken iets voor de voetbaljongens
de kinders op de trekkers de verdwaalde
gothics bij het buurthuis want ook zij
hebben verhalen in zich een lied een
dans iets om op de tekenen eeuwig
te maken

dus daarom hebben we de trein vol
niet om iets op te leggen maar
om iets te brengen

dus we rijden verder
kedeng-kedengen door oneindig
laagland koffers vol met lessen
verhalen en hoop
(vooral dat laatste- dat kun je aan alles zien)

we stappen uit bij de
laatste halte ademen diep
(in-uit) en staan klaar
om voor altijd te beginnen

